

Groene theologie

theologische bronnen voor een paradigmaverandering

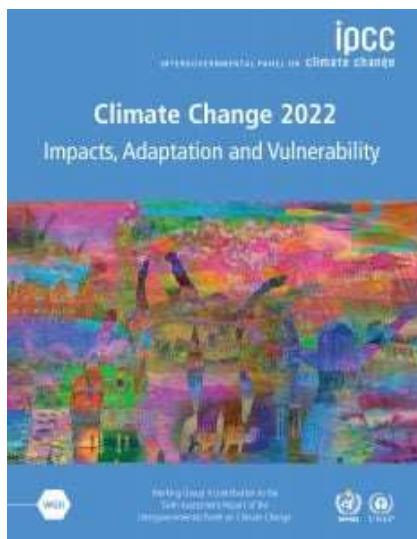
Gent 2 maart, Kortrijk 3 maart 2026
door Trees van Montfoort

www.treesvanmontfoort.nl

1

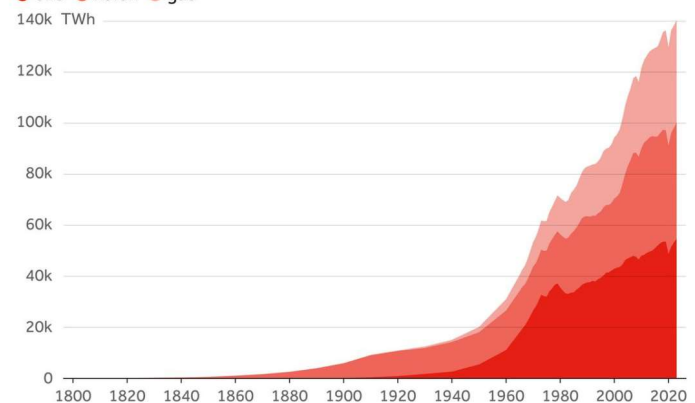
klimaat

Verbruik fossiele brandstoffen neemt nog steeds toe

Wereldwijd verbruik van fossiele brandstoffen

● olie ● kolen ● gas

bron: Our World In Data

Bron: NOS Klimatredactie 4 november 2025

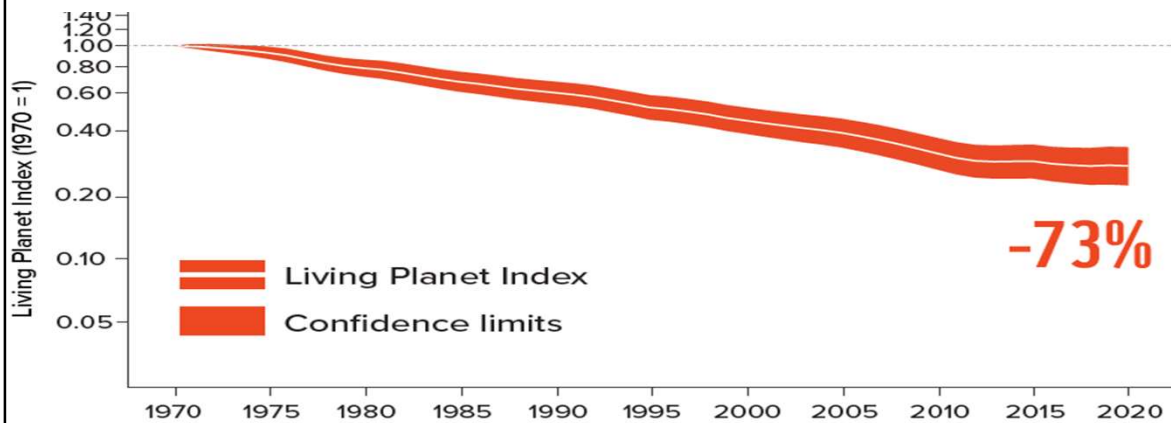
2

biodiversiteit

Sinds 1970 is het aantal gewervelde dieren in het wild met 73 % afgenomen.

(WWF Living Planet Report 2024)

3

Wat houdt de ecologische crisis in?

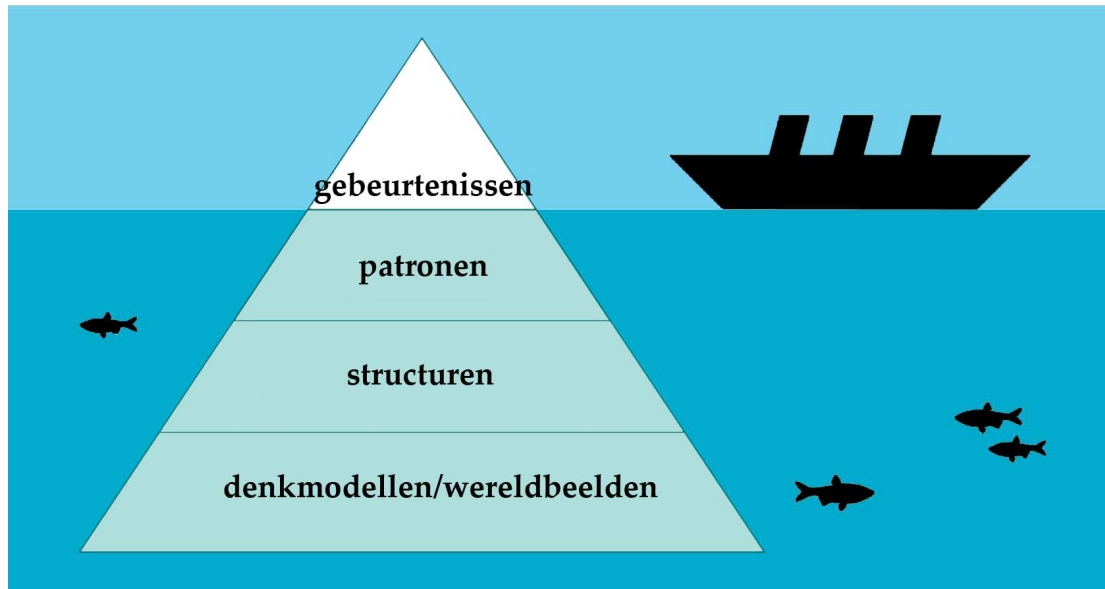
De ecologische crisis:

- klimaatverandering
- vervuiling
- achteruitgang van de biodiversiteit

4

Wat zijn de diepere oorzaken?

5

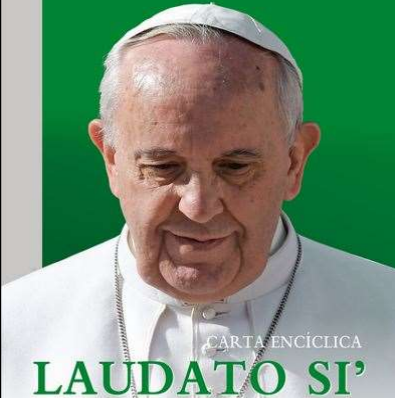
antropocentrisme en exploitatie

- Lynn White (1967):
 'Met name in zijn westerse vorm is het christendom de meest antropocentrische religie die de wereld gekend heeft'
 'Het christendom maakte het mogelijk om de natuur te exploiteren in een stemming van onverschilligheid voor de gevoelens van natuurlijke objecten.'
 'Meer wetenschap en meer technologie zullen ons niet uit de huidige ecologische crisis redden, tenzij we een nieuwe religie vinden of onze oude heroverwegen.'

6

Laudato Si': technocratisch paradigma

Papa Francisco

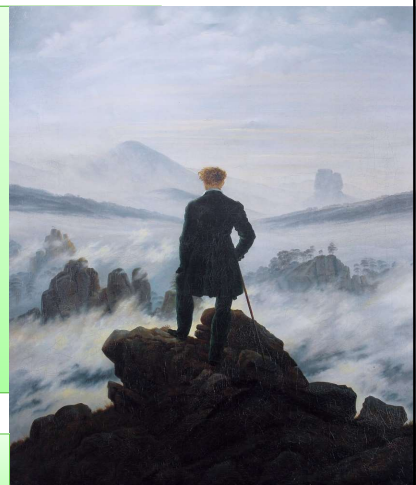
- Technocratisch paradigma: Het dominante idee dat mensen met behulp van techniek de hele werkelijkheid kunnen beheersen
- Een kleine groep mensen eigent zich het recht toe andere mensen en de natuur aan zich te onderwerpen met maximalisatie van de winst als hoogste doel.

7

scheiding mens-natuur

• geestes- wetenschappen	natuur wetenschappen
mens	natuur
geest	materie
ervaring/moraal	feiten

- Timothy Morton: paradigmaverschuiving

8

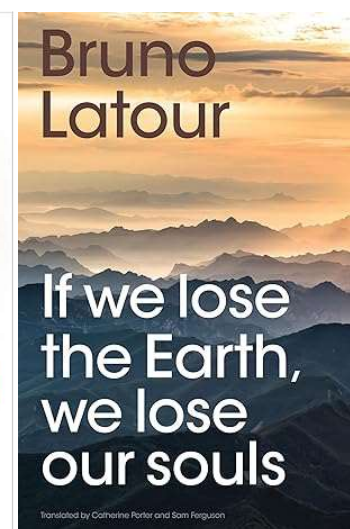
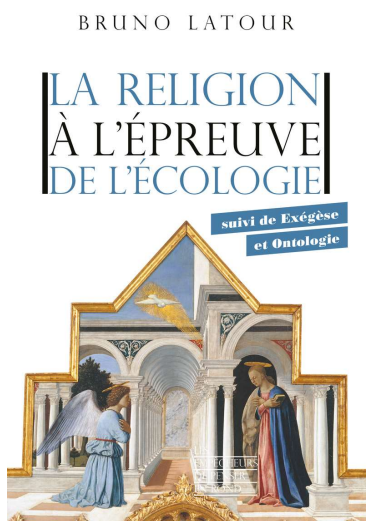
Bruno Latour: moderniteit

- Kun jij de aarde in haar volle uitgestrektheid bevatten? Vertel het, als je het allemaal weet! – Job 38,18'

9

Latour en christelijk geloof

10

patriarchaat

• mannen/mannelijk cultuur	vrouwen/vrouwelijk natuur
verstand/geest	gevoel/lichaam
beschaving/orde	wildernis/chaos
<hr/>	
God/hemel	aarde

11

God, vrouwen en de aarde

- 'Het water van de grote vloed en van de zee zo rood als bloed, dat is de aardse moederschoot, dat is de diepte van de dood' (NLB 350)

God/hemel -
mannelijk -
leven -
orde -
geschiedenis
/cultuur -

aarde/water
vrouwelijk
dood
chaos
natuur

- Sallie McFague: De wereld is als Gods lichaam

12

Wat zijn de diepere oorzaken?

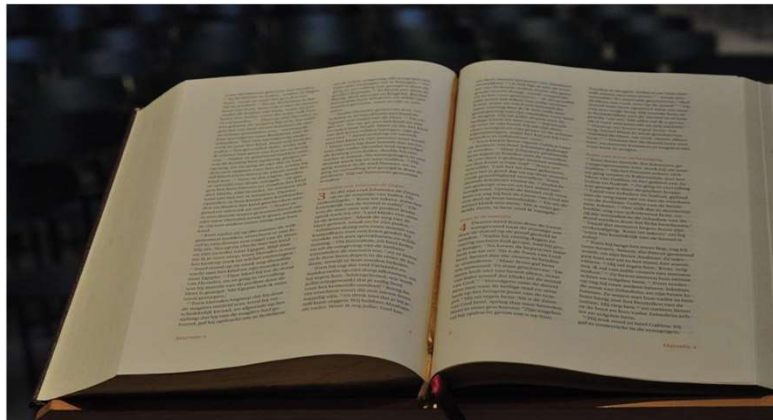
- structuren:
  - markteconomie, kolonialisme en patriarchaat
- wereldbeelden:
  - antropocentrisme en exploitatie
  - technologisch paradigma
  - dualisme mens-natuur/moderniteit

13

De Bijbel

Wat is de verhouding van God tot de wereld?

14

Genesis 6-9

En Ik, zie, Ik maak Mijn verbond met u, met uw nageslacht na u, en met alle levende wezens die bij u zijn: de vogels, het vee en alle dieren van de aarde met u; van alles wat uit de ark is gegaan, tot alle dieren van de aarde toe. (9:9,10)

- kol-basar - alle lichamelijke wezens

15

Genesis 1- 2:3

Het begin: de aarde woest en leeg, duisternis over de watervloed en Gods Geest boven het water.

dag 1	dag en nacht	dag 4	hemellichamen
dag 2	zee en hemelgewelf	dag 5	zeeleven en vogels
dag 3	droog land en planten	dag 6	landdieren en mensen
dag 7 Gods werk voltooid. God rust, zegent de zevende dag en verklaart die heilig.			

16

Rosemary Radford Ruether (1936-2022)

- 'God is niet een wezen dat verwijderd is van de schepping, regerend van buitenaf op de manier van een patriarchale heerser; God is de bron van het zijn die ten grondslag ligt aan de schepping en de basis vormt voor haar aard en toekomstig potentieel voor voortdurende transformatieve vernieuwing in biofiele wederkerigheid.'

17

Het 2^e scheppingsverhaal Genesis 2:4-25

- grond en waterbronnen
- de mens gemaakt van aarde en Gods adem
- net als andere levende wezens (Gen. 7:9)
- een tuin om te bewerken en bewaren (abad-dienen en sjamar-onderhouden)

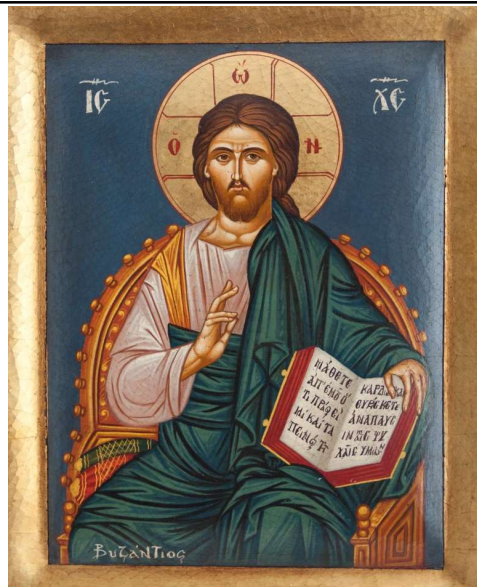
18

Gods wijsheid in de schepping

*'De Eeuwige heeft mij tot aanzijn geroepen
als het begin van zijn wegen,
vóór zijn werken van ouds af.
Van eeuwigheid aan ben ik geformeerd,
van den beginne, eer de aarde bestond.
Toen er nog geen oceaan was, ben ik geboren,
toen er nog geen bronnen waren, rijk aan water.'*

(Spreuken 8,22-25, NBG 51)

19

Elisabeth Schüssler Fiorenza,
Jezus, kind van Mirjam,
profeet van Sophia

Jezus als Gods wijsheid

*'Mathete ap'emou...' – Neem
mijn juk op je en leer van mij
(Matteüs 11,28)*

*'Beeld van God, de onzichtbare
is hij, eerstgeborenen van heel
de schepping: in hem is alles
geschapen' (Kol. 1:15-16)*

*'Het Woord (logos) is vlees
geworden' (Joh. 1:14)*

20

Johannes 1:1-3

*In het begin was de Wijsheid
en de Wijsheid was bij God
en de Wijsheid was als God.
Zij was in het begin bij God.
Alles is door haar ontstaan
en zonder haar is niets ontstaan.
(Bibel in gerechter Sprache)*

21

De aarde juicht

⁴ Juich de HEER toe, heel de aarde,
juich en jubel, zing het uit.

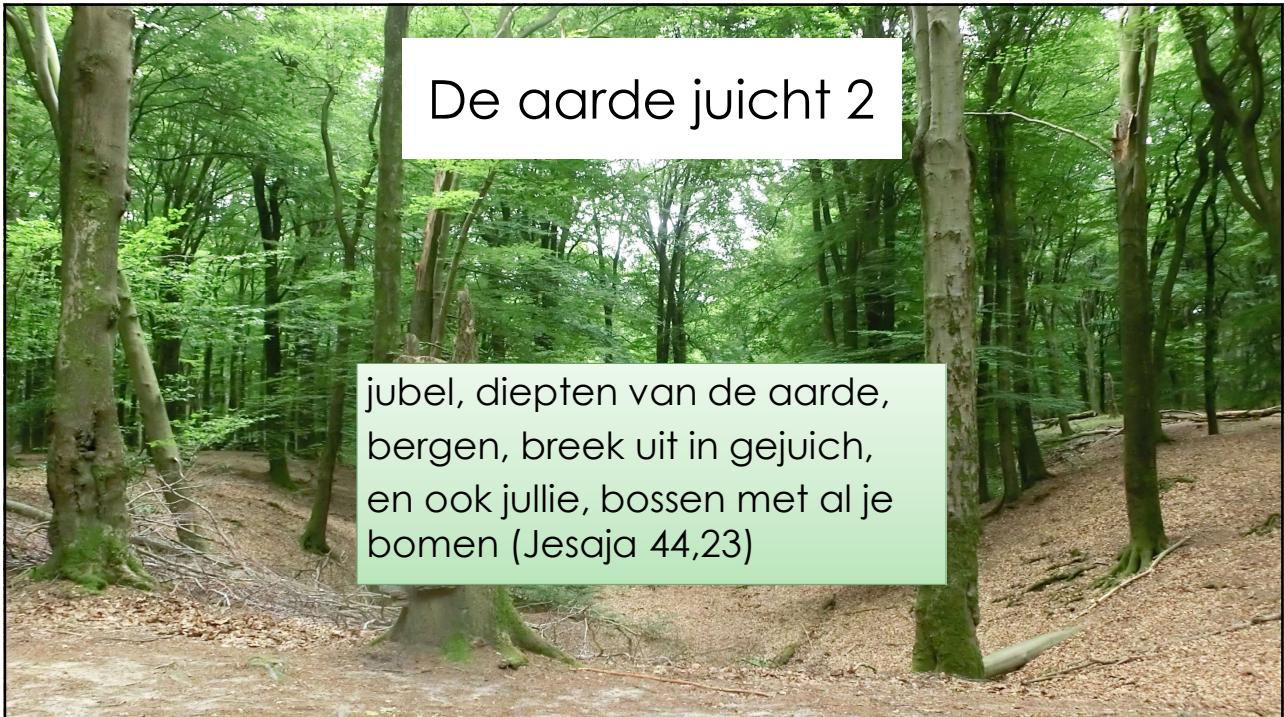
[...]

⁷ Laat bruisen de zee, met alles wat daar leeft,
laat juichen de wereld met haar bewoners.

⁸ Laten de rivieren in de handen klappen
en samen met de bergen jubelen

(Ps 98 NBV21)

22

De aarde juicht 2

jubel, diepten van de aarde,
bergen, breek uit in gejuich,
en ook jullie, bossen met al je
bomen (Jesaja 44,23)

23

Franciscus van Assisi: het Zonnelied (13^e eeuw)

Allerhoogste, almachtige, goede Heer (...)
Wees geprezen, mijn Heer, met al uw schepselen,
vooral door mijnheer broeder zon
die de dag is en door wie Gij ons verlicht. (...)
door zuster maan en de sterren (..)
door broeder wind (...)
door zuster water (...)
door onze zuster moeder aarde,
die ons voedt en leidt, en allerlei vruchten voortbrengt,
bonte bloemen en planten.

24

Wie prijst, wie wordt geprezen?

'per' – voor. om, door?

= voor/om – dankbaarheid voor Gods gave

= door (door middel van) – lof voor de schepselen (die verwijzen naar God)

= door (passieve vorm) – de eigen activiteit van de schepselen

25

Calvijn (16^e eeuw)

Want de vogels bezongen God in hun lied, de wilde dieren riepen Hem aan, de elementen vreesden Hem, de bergen weergalmden voor Hem, de rivieren en bronnen knipoogden naar Hem, het gras en de bloemen lachten Hem toe.

26

Guido Gezelle (19^e eeuw)

- Als de ziele luistert
spreekt het al een taal dat leeft,
't lijzigste gefluister
ook een taal en teeken heeft:
blâren van de boomen
kouten met malkaar gezwind,
baren in de stroomen
klappen luide en welgezind,
wind en wee en wolken,
wegelen van Gods heiligen voet,
talen en vertolken
't diep gedoken Woord zoo zoet..
als de ziele luistert!

1859
Uit: *Driemaal XXXIII*
kleengedichtjes

27

samenvattend

- Wat is er aan de hand? Klimaatverandering, vervuiling, biodiversiteitsverlies
- Diepere oorzaken: structuren en wereldbeeld o.a. antropocentrisme en exploitatie, patriarchaat, technologisch paradigma, dualisme mens-natuur
- De schuld van het (moderne) christendom
- Enkele theologische bronnen voor paradigmaverandering:
  - scheppingsverhalen
  - wijsheidschristologie
  - de lofzang van alle schepselen (Bijbel + Zonnelied)
- Conclusies: de agency van niet-mensen, de hele werkelijkheid met God verbonden, deze verbinding resoneert in Christus

28

Groene theologie

recente artikelen op:
www.treesvanmontfoort.nl

